

Trgovski Tovariš

Leto XXVIII /// 1931 /// Številka 10

IVAN MOHORIČ

PROBLEM GOSPODARSKEGA SODELOVANJA BALKANSKIH DRŽAV

Dne 20. oktobra t. l. se je pričela v Carigradu druga balkanska konferenca. Naše novine so posvečale tej konferenci za balkansko solidarnost in zvezo vso pažnjo, pa priobčujemo zato ob tej priliki iz Mohoričeve studije »Pregled naše spoljne trgovine, zaključki koji nam se nameću, i budući pravci naše trgovinske politike« v prevodu članek, ki se bavi z gospodarskimi interesi balkanskega sodelovanja.

V teku druge polovice prošlega stoletja so nastopile v gospodarski politiki evropskih držav znatne izpremembe. Nade, da se po svetovni gospodarski konferenci uredi napeta razmerja v mednarodni trgovini, se žal niso izpolnile. Nasprotno, rezultat je bil baš obraten. Razvoj prilik je obenem pokazal, da poedine male države, zlasti agrarne, niso dovolj močne, da bi mogle svoje gospodarske interese napram velikim industrijskim državam uspešno zastopati. Zato se je pojavila potreba, da se stvorijo na vzhodu in jugu Evrope večje interesne skupine. Prvi koraki v tej smeri so bili že storjeni na konferenci v Bukarešti in Varšavi. Njima sledi kot prirodni nadaljnji korak vsebalkanska konferenca v Atenah, ki ji je naloga, da stvari pogoje zblizanja in gospodarskega sodelovanja balkanskih narodov.

Potrebo takega sodelovanja čutimo že dolgo, zlasti pa od leta 1926 doslej. Občutek te potrebe je vodil do zaključenja večjega števila dvostranskih sporazumov glede trgovinskih pogodb, sporazuma o obmejnem prometu, konzularnih konvencij ter železniško-tarifnih sporazumov, ki so bili sklenjeni v teku prošlih štirih let. Dasi so osnovno načelo trgovinske politike balkanskih držav neomejeno in brezpogojno največje ugodnosti, so vendarle urejena s takimi pogodbami razmerja samo med po dvema državama. S tem je bil storjen prvi korak za gospodarsko zblizanje in dan temelj za sodelovanje.

Razvoj mednarodnega gospodarskega položaja nalaga sedaj, da balkanske države kot geografska zajednica prouče možnost in izkušajo medsebojno organizirati gospodarsko sodelovanje v čim širšem smislu.

Ali naravni prvi pogoj za začetek organizatornega dela bi bil, da se predhodno sklenejo trgovinske pogodbe med onimi državami na Balkanu, ki jih danes še nimajo, n. pr. med Turčijo in Jugoslavijo, kjer bi bilo želeti, da se najde čim prej vsaj začasni modus vivendi, dokler se ne dosežejo sporazumi v pogledu definitivnih trgovinskih pogodb. Sedanje nepogodbeno stanje teh držav predstavlja veliko zapreko za medsebojno izmenjavanje robe in sploh za gospodarsko zблиžanje dotičnih držav.

Zbližanje in sodelovanje balkanskih držav bi se mogla prvenstveno razvijati v dveh smereh. Prvo v smeri, da se narodna gospodarstva balkanskih držav v pogledu svojih potreb, produkcije, dela in potrošnje vzajemno izpopolnjujejo in da se prvenstveno pokrivajo potrebe uvoza pri balkanskih državah. Razume se po sebi, da je treba obenem z druge strani stremeti, da se po balkanskih državah tudi prvenstveno plasirajo presežki (viški) njihove proizvodnje. V drugi smeri bi se moglo sodelovanje obračati na zajedniško delo za zaščito zajedniških ekonomskih interesov, zlasti z ozirom na izvozno trgovino napram izvenbalkanskim državam.

Ta načela so videti v teoriji pravilna in jako verjetna, ali treba se je vprašati, ali obstoja v praksi in dinamiki dnevnih potreb zares čut potrebnega sodelovanja in ali bi se mogli spričo današnjih kompliciranih prilik v trgovinskih razmerjih in spričo metod v mednarodni trgovinski politiki zares za mnogostranski sporazum doseči boljši in izdatnejši uspehi, nego jih daje danes klavzula brezpogojnih in neomejenih največjih ugodnosti.

Odgovoriti na to vprašanje ni tako enostavno kakor se zdi na prvi pogled in bilo bi zato neskromno, ako bi že od prvega zasedanja medbalkanske konference hoteli pričakovati definitivnih rezultatov. Mislim, da bo pričakovanjem zadoščeno, ko prva medbalkanska konferenca ustvari pogoje za stalno delovanje v smeri zблиžanja balkanskih narodov.

Ako motrimo današnjo situacijo, moramo priznati, da se balkanski narodi medsebojno v ekonomskem oziru še jako malo in slabo poznajo. Zato je potrebno, da se predvsem v tej smeri razvije intenzivno delo in gospodarska propaganda. S podrobnim proučevanjem mnogoštevilnih posameznih vprašanj bo mogoče v teku časa brez dvoma doseči mnogo pozitivnih rezultatov. Čeprav obstoja med državami severnega Balkana na eni, in med pokrajinami južnega Balkana na drugi strani velika sličnost gospodarske strukture in poljedelske proizvodnje, se s tem vendar nikakor ne izključuje možnost, da se okrepe medsebojne gospodarske zveze in razmerja.

Balkanske države predstavljajo skupno gospodarsko področje 825.735 kv. kilometrov, torej so večje kakor ozemlje Španije z Italijo vred. Kot potrošno področje predstavlja balkanski polotok obsežno ozemlje s približno 45 milijoni prebivalcev, katerih potrebe in potrošna sposobnost od leta do leta vedno bolj naraščajo in napredujejo. Balkan je v današnji dobi svojega razvoja sklop držav, ki je po tolikernih težkih udarcih svetovne vojne in njenih posledic končno prešel k intenzivnemu mirnodobnemu delu za podvig svojega splošnega narodnega gospodarstva. Po velikih naporih in žrtvah, storjenih za obnovo po vojni in raznih katastrofah poškodovanih krajev in komunikacij, so se gotovo vse balkanske države lotile v velikem obsegu intenzivne notranje kolonizacije, grajenja cest, mostov in železniške mreže, vedno večjega izkoriščanja

vodnih sil, regulacije rek, grajenja pristanišč, izsuševanja močvirij, kakor tudi poglobitve svoje produktivnosti in postopne industrijske predelave domačih sirovin za potrebe domačega trga in tudi za izvoz. Napori v tem pogledu zadnjih deset let so dali že vidne uspehe, ki opravičujejo najboljše nade za bodoči razvoj teh držav. V vseh teh balkanskih državah je dosežena valutna stabilnost in obstojajo najstrožji ukrepi, da se spravijo v ravnotežje državni proračuni in plačilne bilance poleg vseh investicij in obveznosti napram inozemstvu.

Vendar je vse dosedanje delo šele začetek vsega onega, kar zahtevata gospodarski napredek in razvoj Balkana. V bodočem desetletju se bo treba lotiti v še večji meri javnih del, kakor so izpopolnitev železniške mreže, modernizacija cest, dovršitev morskih in rečnih pristanišč in ustanovitev družb in naprav za tujski promet in napredek turizma.

Ker imajo vse balkanske države morsko obalo, ki jim dovoljuje cenen prevoz blaga tudi v medsebojnem prometu, se je posvečala doslej v prvi dobi po vojni zaradi obilice drugih nujnih del samo nezadostna skrb dovršitvi komunikacij na notranjih mejah za promet po kopnem. Jasno je, da se mora zgraditi na mejah od 400—500 km, preko katerih vodi danes samo ena železniška proga, čim prej in čim več zvez, ki bodo omogočale direktne stike važnejših gospodarskih področij in okrepile splošno trgovski promet med sosednjimi državami.

Tako poboljšanje zveze je posebno potrebno v ozemlju med Staro Srbijo in Rumunijo na eni in med Srbijo in Bolgarijo na drugi strani. Nadaljno razširjanje in podaljšanje komunikacij je potrebno tudi na področju Južne Srbije proti Grški in Albaniji. Kolikor se tiče Jugoslavije, je njen program za razširjenje železniške mreže, ki je bil sprejet na veliki železniški konferenci leta 1927 v Beogradu, zamišljen že v tej smeri, in mi stremimo za tem, da se doseže s postopnim razširjenjem železniške mreže na področju beogradske železniške direkcije čim prej možnost novih zvez s sosednjimi balkanskimi državami. Današnje stanje, in prav posebno veliki ovinki potov in nezadostnost obstoječih zvez povzročajo podraženje prevoza blaga po kopnem v toliki meri, da je za sedaj izmenjavanje robe v večjem obsegu izključeno.

Trgovski promet, kakor ga kažejo dosedanje trgovske bilance balkanskih držav v medsebojni trgovini, niti oddaleč ne odgovarja niti gospodarski moči poedinih držav niti njihovim potrošnim potrebam. Udeležba poedinih balkanskih držav v zunanji trgovini sosednjih balkanskih držav je popolnoma neznatna v primeri z udeležbo izvenbalkanskih držav.

V številkah izraženo izgleda to, kar sem omenil v splošnem, tako-le: Po statističnih podatkih Društva narodov so bile balkanske države leta 1928 na celotnem bolgarskem uvozu udeležene z 9·4%, a na izvozu s 15%, dočim znaša udeležba same Nemčije na bolgarskem uvozu 21·2%, a na izvozu 27·9%; udeležba Češkoslovaške na uvozu 10·7%, a na izvozu 2·9%. Torej je izvoz Bolgarske v balkanske države odstotno za 50% večji od uvoza iz teh držav.

V grškem gospodarstvu so udeležene balkanske države v istem letu vsega s 15·3% na uvozu in samo z 2·2% na izvozu, dočim znaša udeležba Zedinjenih držav Severne Amerike kljub veliki oddaljenosti na Grškem uvozu 16·3%, a na izvozu 20%, in končno Anglije 14·4% na uvozu in 13·2% na izvozu.

V Albaniji znaša odstotek udeležbe balkanskih držav na uvozu 11·7%, a na izvozu 21·3%, dočim sama Italija participira na uvozu z 48·3%, a na izvozu s 60·3%.

V Jugoslaviji končno so udeležene po naši statistiki za leto 1929 balkanske države z 22·16% pri izvozu in s 3·62% pri uvozu, dočim absorbira sama mala Avstrija 17·90% našega izvoza in 17·50% uvoza.

Jasno je, da se orientacija eksportne politike in stare poslovne zveze ne morejo menjati preko noči. Zato je verjetno, da bode ostalo tako stanje, rezultat mnogoletnega razvoja, bolj ali manj neizpremenjeno tudi če se razvije poglobljeno delo in propaganda za medsebojno delovanje balkanskih držav. Ne smemo si delati iluzij, da se more doseči izboljšanje teh razmer na korist balkanskih držav brez truda.

V izvozni trgovini Albanije igrajo glavno vlogo sledeči predmeti: sirove kože (20·6%), sir 16·8%), jajca (10·6%, drobnica (7%) olivno olje (7·3%), sirova volna (6·8%) in olive (5·9%). Teh sedem predmetov predstavlja po svoji vrednosti skupno 75% celokupnega albanskega izvoza.

V Grški odpada nad polovica vrednosti izvoza na tobak (51·1%), nadaljnjih 15·3% na suho grozdje in 7·8% na vino.

Za Bolgarsko predstavlja izvoz tobaka nad tretjino celokupnega izvoza (36%). Na drugem mestu je izvoz jaje (9·1%) a na tretjem repno seme (6·5%). Samo ti trije predmeti predstavljajo po vrednosti nad polovico izvoza.

V Rumuniji je slika nekoliko menjajoča se zaradi žita po različni letini; vendar se izvozna trgovina ne opira tako enostavno na en predmet ali dva kakor v Grčiji, temveč kaže mnogo večjo in močnejšo razdeljenost. Tako sodelujeta na izvozu bencin in gradbeni les enakomerno s po 12·8%, koruza z 11·4% in ječmen z 10·1%. Po nadaljnji vrsti slede pšenica, nafta (sirova in prečiščena), živina itd., vse z znatnimi odstotki.

Končno je za Jugoslavijo najvažnejši izvoz gradbenega lesa z 18·37%, živine s 13·7%, jaje 7·26% in ostalih lesnih pridelkov s 7·12%. To stanje iz leta 1928 se je zelo izpremenilo v letu 1929.

Te številke so same zase dovoljne, da nam jasno predočijo, kako je zamotano vprašanje sodelovanja pri obstoječih razlikah interesov in v pogledu eksportnih smeri, kakor tudi radi same strukture izvozne trgovine v poedinih balkanskih državah.

V uvozni trgovini vseh balkanskih držav je na prvem mestu uvoz tkanin. Dočim pa znaša ta uvoz tkanin v Rumuniji 30·1%, znaša v Grčiji samo 15·2% celokupnega uvoza. Uvoz žita predstavlja za Grčijo 20%, a uvoz koruze za Albanijo 9·1% skupnega uvoza.

V Jugoslaviji in Bolgariji znaša uvoz kovin 12·2%. Vsekakor je uvoz strojev v vseh balkanskih državah zaradi velike investicijske aktivnosti zelo velik.

Z ozirom na vse to bi se mogel povečati medsebojni trgovinski promet samo v pogledu poljskih pridelkov, živine, izdelkov poljedelske industrije, posebno sladkorja, kakor tudi mineralnih olj. V vseh ostalih skupinah bodo balkanske države še nadalje navezane na uvoz iz industrijskih držav, v katere bodo morale tudi še nadalje, kakor doslej, izvažati preobilje svojih proizvodov.

*

Naš trgovinski promet z balkanskimi državami se je, kakor povedano, doslej omejeval na zelo neznatne količine. Naša bilanca z Grško, Bolgarijo

in Albanijo je stalno aktivna. Radi političnih razmer in brez naše krivde se pričenjajo trgovinska razmerja z balkanskimi državami urejati šele od leta 1928., ko so stopile v veljavo prve trgovinske pogodbe. Z Grčijo smo sklenili trgovinsko pogodbo 2. novembra 1927. leta, stopila je v veljavo leto kasneje. Z Albanijo smo sklenili trgovinsko pogodbo že 22. februarja 1926, a je bila ratificirana šele 21. maja 1929.

J. KAISER

GOSPODARSTVO IN FISKALNA OBREME- NITEV

(Nadaljevanje)

Ko smo tako v glavnih potezah očrtali posamezne vrste neposrednih, posrednih davkov in drugih fiskalnih dajatev, ki so za gospodarstvo važne, bo končno zanimiv pogled na celotno fiskalno obremenitev z važnejšimi davki in dajatvami.

Celokupna fiskalna bremena iz neposrednih davkov, izredne doklade, davka na poslovni promet, invalidskega davka, komorske doklade, vojnice, uslužbenskega davka, monopolov, carin, trošarin in uradniškega davka, so znašala v posameznih letih:

1922:	Din 2.292,058.189—	1927:	Din 7.199,731.192—
1923:	Din 4.972,079.779—	1928:	Din 7.270,623.923—
1924:	Din 4.874,341.906—	1929:	Din 7.562,091.283—
1925:	Din 7.338,347.523—	1930:	Din 8.577,671.273—
1926:	Din 7.415,201.946—		

Te svote skupne fiskalne obremenitve z zgoraj navedenimi davščinami in dajatvami so utemeljene v dejstvu, da so se:

neposredni davki in doklade, ki so znašali 1922: 475,148.834 Din zvišali do izenačitve davčne zakonodaje v letu 1928 na 756,553.566 Din, to je za 281,404.732 Din, odnosno 59·2%.

Davek na poslovni promet se je dvignil za 104,327.259 Din, — 105·9%.

Invalidski davek za 89,849.465 Din — 184%.

Komorska doklada 1922—1928: za 25,716.134 Din — 72%.

Uslužbenski davek 1927—1930 za 206 milijonov Din — 573·2%.

Državni dohodki iz monopolov za 2.873,000.200 Din — 363%.

Državni dohodki iz carin za 580,982.779 Din — 65·5%.

Trošarine za 335,912.329 Din — 56·7%.

Ugotoviti moremo torej koncem tega poglavja, da so se fiskalna bremena zvišala od 2.292,058.189 Din v letu 1922 na 8.577,671.273 Din v letu 1930, to je za 6.285,613.084 Din, odnosno 274·3%.

Državne potrebe in državni proračuni

Vsa ta visoka fiskalna bremena so namenjena vzdrževanju državnega gospodarstva. Čim večje so potrebe države, tem večja so fiskalna bremena. V naslednjem pa hočemo dokazati, da zvišanje fiskalnih bremen, ki smo ga v prejšnjem poglavju očrtali, ni v skladu z zvišanjem državnih potreb.

Naši državni proračuni so se gibali sledeče:

1919 s pet dvanajstinami od 1./1. do 31./5.

1919/20 z dvanajst dvanajstinami od 1./6. 1919 do 31./5. 1920.

1920/21 je bilo prvo celo proračunsko leto, ki je trajalo od 1./6. 1920 do 31. maja 1921.

1921/22 s sedmimi dvanajstinami od 1./6. do 31./12. 1921.

1922 s sedmimi dvanajstinami od 1./1. do 31./7. 1922.

1922/23 je bilo proračunsko leto z 11 meseci od 1./8. 1922 do 30./6. 1923.

1923/24 je imelo devet dvanajstin od 1./7. 1923 do 31./3. 1924.

1924/25 je bilo drugo proračunsko leto z 12 meseci od 1./4. 1924 do 31./3. 1925.

Od 1925 dalje so bila redna proračunska leta od 1./4. do 31./3.

Po zgorajšnji porazdelitvi proračunskih dob so znašali proračuni za posamezno proračunsko dobo:

Izdatki:

Proračunsko leto	milijonov Din	Proračunsko leto	milijonov Din
1919:	1.574	1925/26:	12.304
1919/20:	2.473	1926/27:	12.504
1920/21:	4.815	1927/28:	11.690
1921/22:	6.149	1928/29:	12.759
1922/23:	8.134	1929/30:	12.464
1923/24:	10.209	1930/31:	13.337
1924/25:	11.765		

Državne potrebe, izkazane v proračunu izdatkov, so se zvišale torej od enega na drugo proračunsko leto:

1919—1919/20 za + 63%	1924/25—1925/26 za + 5 %
1919/20—1920/21 za + 94%	1925/26—1926/27 za + 1.6%
1920/21—1921/22 za + 28%	1926/27—1927/28 za - 6.5%
1921/22—1922/23 za + 32%	1927/28—1928/29 za + 9.1%
1922/23—1923/24 za + 25%	1928/29—1929/30 za - 2.5%
1923/24—1924/25 za + 15%	1929/30—1930/31 za + 7 %

Iz zgorajšnjega pregleda sledi, da so se državne potrebe po proračunih izdatkov dvignile od 1574 milijonov Din v letu 1919, odnosno od 8134 milijonov Din v letu 1922/23 na 13.337 milijonov Din v proračunskem letu 1930/31, — to je za 5203 milijone Din, odnosno 64%.

Če primerjamo zvišanje fiskalne obremenitve v razdobju od 1922 do 1930, ki je znašalo, kakor smo dokazali, 274.3%, z zvišanjem državnih potreb v istem času, ki znaša 64%, pridemo do zaključka, da med zvišanjem obremenitve in državnih potreb ni bilo ravnovesja.

Državni proračun je slika finančnega stanja vsake države. Naše gospodarstvo občuti težka fiskalna bremena. Vendar pa je za presojo naše obremenitve po proračunskih izdatkih treba primerjati obremenitev po proračunskih izdatkih tudi z nekaterimi drugimi važnejšimi evropskimi državami.

Po statističnih podatkih je odpadlo na račun proračunskih izdatkov na enega prebivalca:

	Din izdatkov		Din izdatkov
1926/27 v Angliji	5233	1927 v Čehoslovaški	1150
1927 v Franciji	2156	1927 v Romuniji	600
1927/28 v Nemčiji	2016	1926 v Avstriji	1448
1926/27 v Italiji	1482	1930/31 v Jugoslaviji	1026
1926 v Belgiji	1844		

Od proračunskih dohodkov, ki so izkazani v našem državnem proračunu za leto 1930/31 z 12.464,474,912 Din, odpade na enega prebivalca 958,80 Din, medtem ko je odpadlo

1926/27 v Angliji	4943 Din	1926 v Belgiji	1687 Din
1927 v Franciji	2166 Din	1927 v Čehoslovaški	1152 Din
1927/28 v Nemčiji	2016 Din	1927 v Romuniji	600 Din
1926/27 v Italiji	1429 Din	1926 v Avstriji	1346 Din

Od skupne svote fiskalnih obremenitev, ki smo jo za leto 1930 izkazali z 8.577,671.273 Din, odpade v naši državi na posameznega prebivalca posrednih in neposrednih davkov Din 659,86. Napram temu odpade na enega prebivalca posrednih in neposrednih davkov v

Angliji	4072 Din	Belgiji	1071 Din
Franciji	2701 Din	Čehoslovaški	1249 Din
Nemčiji	1796 Din	Romuniji	486 Din
Italiji	1194 Din	Avstriji	1344 Din

Na prvi pogled izgleda, da sta delež posameznega prebivalca na proračunskih dohodkih in izdatkih ter obremenitev z državnimi posrednimi in neposrednimi davki najnižja.

Če pa primerjamo, da delež dohodkov in izdatkov v drugih imenovanih državah sloni na mnogo večjem proračunu, pridemo do zaključka, da je obremenitev z neposrednimi in posrednimi davki in porazdelitev proračunskih dohodkov in izdatkov v naši državi vendarle dokaj višja nego v drugih državah. To nam dokazuje ob podrobnem preračunavanju dejstvo, da znaša n. pr. pri nemškem proračunu izdatkov, ki je znašal 1927/28: 9.040,000.000 mark (ca 122.040 milijonov Din) delež na proračunskih izdatkih na prebivalca le 2016 Din, pri nas pa pri proračunskih izdatkih 13.337 milijonov Din 1026 Din. (Razmerje: 1 milijarda mark je približno enako 13.337 milijonov Din. Odpade na 1 milijardo mark proračuna v Nemčiji 224 Din, v naši državi 1026 Din.)

II. Samoupravne davščine

Samoupravne davščine delimo v glavnem v občinske in banovinske.

Občinske davščine

Naše občine so dobile samoupravo po letu 1848. Samouprava se izraža v tem, da opravljajo občine svoje posle vobče neodvisno od državne uprave. Za opravljanje teh poslov pa so seveda potrebna zopet predvsem denarna sredstva, ki jih morajo črpati občine v glavnem iz obremenitve občanov, to je iz doklad, taks, trošarin itd.

Delokrog občin postaja vedno večji, postavljajo se jim tudi od strani državne uprave vedno večje naloge, nove pa jim prinaša tudi splošni kulturni, socialni in gospodarski razvoj. V področje občin spada danes pospeševanje gospodarskih, kulturnih in socialnih interesov občanov, pa se ob teh velikih nalogah borijo skoraj vse občine z velikimi finančnimi težkočami.

Občine morejo svoje davščine nasloniti na gotove oblike državnih davkov, morejo pa nalagati tudi samostojne občinske davke, ki imajo značaj posrednih davkov: takse, trošarine itd.

Občine pa morejo uvajati tudi samostojne neposredne davščine, in sicer na dohodek od zemljišča, zgradb, občinski davek na skupni dohodek, na prirastek vrednosti od nepremičnin itd.

Izmed naštetih davščin so pri nas najvažnejši viri dohodkov občin doklade na neposredne državne davke.

Doklade na neposredne državne davke

Glavni del dohodkov naših kmečkih in mestnih občin tvorijo, kakor smo rekli, doklade na neposredne državne davke. L. 1929 je od celokupnih dohodkov kmečkih občin odpadlo na občinsko doklado 58%, od občinske posesti 11·1%, od trošarine 7·1% in od taks le 4·3%. Napram temu pa so znašale pri mestnih občinah doklade na neposredni davek le 19%, takse 15·7%, trošarine 15·2%, občinska podjetja 13·6% itd.

Kmečke občine v Sloveniji so tako n. pr. črpale iz občinske doklade naslednje dohodke:

1925:	13,957.817 Din	1928:	17,197.065 Din
1926:	15,824.902 Din	1929:	17,983.876 Din
1927:	17,930.600 Din		

Mestne občine v Sloveniji (brez Ljubljane) pa:

1925:	6,308.871 Din	1928:	8,749.023 Din
1926:	6,959.009 Din	1929:	9,240.939 Din
1927:	7,175.392 Din		

V vsej državi pa se je pobralo občinskih doklad na neposredne davke:

v kmečkih občinah:

1925:	364,024.923 Din
1926:	355,538.952 Din
1927:	348,826.160 Din
1928:	341,156.953 Din
1929:	373,848.676 Din

v mestnih občinah:

1925:	166,416.404 Din
1926:	174,596.806 Din
1927:	176,272.355 Din
1928:	168,747.375 Din
1929:	208,034.875 Din

(Nadaljevanje prihodnjič)

PETER ŠILEC

IZ CASSONOVIH NAČEL

Po divjih in tudi maloomikanih deželah je čas brez vrednosti. Nikoli se nikomur ne mudi, točnost je neznan pojem, časovna zanesljivost ne briga nikogar.

Po deželah, ki so resnično civilizirane in komercializirane, pa se ravna po geslu: Čas je denar. Ura je tiran, ki se mu klanja vse. Prostovoljno smo sužnji ure, ker se zavedamo, da je ura vladar, ki poslušnost dosledno nagraja, a neposlušnost dosledno kaznuje.

Herbert N. Casson je postavil kot šesto resnico o trgovinstvu stavek: Uporaba časa podražuje stroške. In zapisal je: »Kraljica ura! Ona vlada vsem, ki si v trgovskem življenju izvojujejo triumfe. Da je čas denar, je velika stara resnica v trgovstvu. Eno najvažnejših načel je v vedi »uspeha«. V našem času napetega dnevnega dela ne more nihče v trgovskem življenju doseči pomembnega stališča, ne da bi čas primerno spoštoval. Izumili smo celo ure, ki delé čas v petinko sekunde. Sekunda kot časovna enota je bila dolga. V petinki sekundi je mogoče že marsikaj.

Brzovlak, ki vozi s hitrostjo štirideset kilometrov, nas pripelje v petinki sekunde $2\frac{1}{4}$ m, torej v vsaki enajstinki sekunde 1 m daleč.

Kaj je dandanes mogoče vse storiti v teku enega dneva, je resnično neverjetno. Samo mesto Pittsburg odpravlja dnevno povprečno 300.000 ton robe. Egipčevskim sužnjem pa je bilo treba dvajset let, da so zgradili veliko piramido. Danes producira Pittsburg vsake štiri tedne toliko robe, da bi izpolnila ta veliko veliko piramido.

Ko sem posejil Fordove tovarne v Detroitu, sem prosil, naj mi sestavijo produkcijo prejšnjega dneva. Pokazali so mi 1017 avtomobilov, popolnoma gotovih in pripravljenih za prodajo. Dognal sem, da so včasih to število še prekoračili.

Uporaba časa zvišuje stroške. Čim manj časa je torej za delo treba, tem bolje; to je vzrok, čemu zahtevamo hitrice in točnosti in čemu merimo čas in celo sekunde tako natančno. Harriman, veliki graditelj železnic, je žrtvoval 10 milijonov dolarjev za gradnjo predora Lucin samo zato, da si prihrani vsak vlak pol ure vožnje.

Kako pretirano cenijo nekateri vrednost časa, dokazuje sledeči doživljaj Cassona:

Menda v Montrealu si je želel ogledati obrat neke tovarne. Toda tovarnar mu tega ni dovolil, češ: »Zdaj mi dela 600 žensk. Z naročili smo preobloženi. Ako bi šli v delavnice, vas bo pogledala vsaka ženska in izgubila pol minute. 600 polminut pomenja izgubo 5 ur. Zato obžalujem, ali ni drugače mogoče, kakor da počakate, da bo dela konec.«

Delovni dan 8 ur nam daje na razpolago le 480 minut. A koliko jih napravimo brez koristi in celo na škodo! —

Skladišče trgovčevu predstavlja često — posojen denar. Skladišče je takorekoč zmrzel denar. Povzroča izdatke za obresti, osobje, kurjavo, razsvetljavo, davke, reklamo, včasih celo najemnino. Ako torej trgovec hoče, da ima od skladišča čim večjo korist, ga mora čim hitreje prodati. Kajti neprodana roba postaja trgovcu čim dalje dražja. Ta resnica je često vir poloma. Kdor dopušča, da roba leži, kdor smatra svojo trgovino za skladišče in ne poizkuša, da bi prodal čim prej čim več robe, kakor jo nakupovalci zahtevajo, ni dober trgovec.

Cena denarja s časom narašča, cena robe pa pada. Vsota denarja se v 15 do 20 letih sama podvoji, roba pa izgublja vrednost neprestano.

Kdor dela z robo, mora delati urno; z vsó odločnostjo mora pospeševati fabrikacijo, prodajo in odpravo. Prodajalce je treba naučiti, da se zavedajo: deset kupčij danes je večje vrednosti kakor enajst kupčij jutri.

Vsak človek se skloni in pobere 50 par na cesti, marsikdo pa med delom zapravlja četrt, pol ure, da, cele ure. Ne ve, da je pravi kapital življenja čas, da si s časom pridobivamo življenje, značaj, denar, čast, ugled in imetje.

Nikoli ne sklepaj kupčije, ne da si postaviš tudi čas v račun. Skopari z vsako minuto in preišljaj, ali ni mogoče še hitreje fabricirati in še hitreje prodajati.

Počasnost, zadržki, nezgode, ovire prihajajo in se vsiljujejo same, urnosti pa se je treba šele učiti. Čim urnejši si, tem več si zaslužiš denarja in svobodnega časa, da ga lahko uporabiš za zabavo, za uživanje kulture ali za odmor.

Modrijanu se na delu vedno mudi, omejenju ali tepcu pa je dan zmerom prodolg. Zato pa so tudi njuni uspehi različni kot dan in noč...

Izum strojev, železnice, parnikov in avtomobilov je izšel iz spoznane resnice, da premikanje robe zvišuje stroške, da je naglica odprave bistven pogoj moderne trgovine.

Včasih so odpravljali robo na vozovih s konjsko vprego, včasih so hodili delavci na delo peš več kilometrov daleč, ker se nikomur z ničemer ni mudilo. Vozilo, hodilo, delalo in tudi mislilo se je počasi. Čevljar je sam delal par čevljev, urar je delal sam uro, kolar je sam izgotovil voz...

Takrat še ni bilo tovarnen, delavnice so bile majhne, delale so zložno in o velikih trgovskih organizacijah še ni bilo sledu. Dandanes dela par čevljev z 72 različnimi operacijami 72 delavcev. In dandanes so tovarne z več ko 5000 delavci, ki so zvezani z delom med seboj, da ni nihče neodvisen.

Danes vemo, da je koristneje uporabljati možgane kakor noge in roke. Delavec naj mirno dela, ne pa neprestano hodi, išče, prinaša in odnaša. Za to je treba posebnih ljudi — tekačev, nosačev. Znanstveniki so s temeljitimi študijami dognali, da je treba v vsaki industriji in v vsakem podjetju čim najbolj zmanjšati gibanje in premikanje delavcev in uradnikov.

Z uro v roki so določili, koliko gibov je treba za vsako delo in tako dospeli do najvišjega izkoriščanja časa. Odpravili so s tem celo vrsto nepotrebnih gibov in razdelili vsako operacijo tako, da se je izvrševala čim lažje in čim urneje. Tako so dosegli n. pr. da položi zidar na dan namesto 700 opek 3000—3500 brez večjega napora in udobneje.

Tako se je položaj tovarnen z odpravo nepotrebnega premikanja in gibanja bistveno izboljšal. In isto velja za premikanje robe; čim manje se je dotikaš, čim manje prenašaš in prevažаш, tem bolje je zanjo in za njeno ceno. Premikanje prinaša podraženje in poslabšanje robe. To je sedmo Cassonovo načelo.

Moderen trgovec in industrijec ve, da pomenja v splošnem: veliko-potezno delati — ceneno delati, da so železniški tarifi nižji kakor stroški za vprego ali kakršenkoli voz, da je fabrikacija cenejša kakor ročno delo in da je ceneje prodati ducat nožev kakor en sam nož. Delavci v Pittsburgu, ki zaslužijo po deset dolarjev na dan, izdelujejo jeklo vendar ceneje, kakor so ga mogli izdelovati v starem veku rimljanski sužnji. Veda in izumi so povzročili tako velik razloček v produkciji.

Casson piše: »V Mesabi, Minnesota, sem videl dva delavca in vajenca, ki so z mogočno parno lopato naložili v 5 minutah 50 ton rude na voz. Za to delo bi bilo potrebno 1000 delavcev, ki bi z rokami in lopatami morali vsako minuto vreči na voz vsaj eno lopato rude. Videl sem stroj, ki je v desetih minutah 10 ton železa izpremenil v jeklo. V Kartagu ali v Babilonu bi trajalo isto delo v mali tovarni vsaj dve leti.

V tovarni v Chikagu sem videl skupino strojev, ki so izdelovali na leto 56 milijonov obročkov za verige. Ni denarja, ki bi bil dovolj majhen za ceno takega obročka spričo toli ogromne produkcije.

Zvečanje produkcije je pač vladajoče geslo v današnji industriji. Oni, ki so to geslo prvi izvajali, so največji bogataši na svetu. Rockefeller in Carnegie sta zaslužila svoje milijarde s produkcijo v masah. Več strojev — večja produkcija — zmanjšanje stroškov — višji dobiček.

Smrtni sovražniki industrije so oni, ki produkcijo omejujejo in so krivi visokih cen. Čim cenejša je roba, tem večja je potrošnja in tem več delavcev zasluži. Ideal je: ceneno fabricirati. Odkar obstoja svet, se je

trudilo človeštvo, da bi izgotavljalo robo čim ceneje, in se trudi moderna industrija z ogromnimi tvornicami, da doseže ta ideal. Le velike tvornice morejo izdelovati robo v toliki množini, da je lahko roba čim cenejša. In le tem tovarnam in sploh velikim podjetjem se mora človeštvo zahvaliti, da živi v udobnosti in razkošju, kakršnega pred nekaj stoletji niso mogli uživati niti najimovitejši knezi in kralji.

Ljudje govore o druginji, a se ne zavedajo, da se potratno oblačijo in obuvajo, sploh si privoščijo luksus, ker nočejo zaostajati za bogataši, namesto da bi bili skromni po svojih sredstvih.

(Nadaljevanje prihodnjič)

NAŠE GOSPODARSTVO V SEPTEMBRU IN OKTOBRU 1931

Svetovna gospodarska kriza je stopila v nov stadij finančnih in valutnih perturbacij. Kriza v produkciji traja dalje in število brezposelnih še vedno narašča, čeprav ne v toliki meri ko prej. Zima bo zatekla evropsko in ameriško gospodarstvo z milijoni ljudi brez zaslužka in zato je treba resno misliti na izhod iz krize, katere v takem obsegu gospodarstvo še ni poznalo. Zato postaja razumljivo, da se vedno bolj pojavljajo glasovi o krizi kapitalističnega gospodarstva, ker posega sedanja kriza tako globoko v temelje sedanjega gospodarskega in socialnega sistema. Posebno pretečna je nevarnost v onih državah, kjer je poleg brezposelnosti kriza najhujša in se za omiljenje premalo stori.

Dogodki v Angliji

V svetovnem gospodarstvu je od našega zadnjega poročila sem najvažnejši dogodek opustitev zlatega standarda v Angliji. Angleški zlati zaklad je 9. julija t. l. dosegel največjo višino 1646 milj. funtov. Tedaj se je začel velik odtok zlata, ker so inozemski kapitalisti, predvsem Francozi izgubili zaupanje do Anglije. Anglija je namreč bila kratkoročno zelo zadolžena v inozemstvu, njen denar pa je zopet, kot pravi strokovni izraz, »zmrznil« v Nemčiji, ki ni mogla več vračati posojil. Saj je najemala, ker ni dobila dolgoročnih posojil, namesto njih kratkoročne. Ko pa je bilo treba kratkoročna posojila vrniti, so jih dotlej večinoma podaljševali zaupajoč Nemčiji. Nemške razmere pa so se politično vedno bolj zaostravale in prišel je Hoover s svojim moratorijem, ki je nemško kreditno sposobnost bolj uničil, kot koristil nemškemu gospodarstvu. Tedaj je inozemstvo začelo v naglici svoj denar vleči iz Nemčije, kar pa seveda ni šlo in upniki so morali počakati nanj. Največji upnik je bila Amerika, za njim Anglija, Švica, Holandija itd. Kakor smo že omenili, se je začel odtok zlata iz Anglije v avgustu in je morala Bank of England najeti za vzdrževanje tečaja funta velike zneske v Franciji in Ameriki. Do konca avgusta se je zlati zaklad v Angliji zmanjšal za 31 milj., od tega samo v enem tednu 15 milj. funtov. Tedaj se je Anglija odločila za radikalen ukrep, da si ohrani svoje zlato: ukinila je obveznost zamenjave bankovcev za zlato. S tem je opustila zlati standard, ki ga je držala od leta 1925 dalje, ko je angleški funt prišel na predvojno pariteto. Tako je Angliji uspelo pridržati si še zlato rezervno 136 milj. funtov. Posledice tega ukrepa z dne 20. septembra so se takoj pokazale: angleški funt je v par dneh rapidno padel za 25% svoje prejšnje vrednosti, kasneje se je popravil tako, da je sedaj ca. 20% pod zlato pariteto. Angliji je sledil padec valut cele vrste držav, katerih valute so bile vezane na funt ali pa je njih gospodarstvo bilo v ozkih zvezah z angleškim. Tedaj smo doživljali na deviznem trgu par dni, vsak dan večkrat se menjajoče tečaje in kazalo je, da se bo vsa valutna stavba podrla. Toda kmalu je nastopilo pomirjenje, ker so notne banke vseh držav vzdržale valute na prejšnji višini.

Angleška kriza pa je rodila nevarne posledice. Funt šterling, katerega so smatrali za najbolj sigurno valuto na svetu poleg dolarja, je izgubil tako velik

del svoje vrednosti. Mednarodni kapital je postal še bolj oprezen in je takoj pri prvih znakih bližajočih se zapletljajev zbežal. Za Anglijo je prišla na vrsto Unija. Takoj ko je ponehal odtok zlata iz Anglije, je začelo zlato odtekati iz Unije, ki ima skoro polovico vseh zlatih zakladov sveta. Vse dotlej pa se je zlato stekalo v Unijo v največji meri z vsega sveta. Gospodarski položaj Unije se je poslabšal in samo v enem tednu so morale federalne rezervne banke oddati 100—200 milj. dolarjev zlata (od 18. do 25. septembra). Največ tega zlata je šlo v Francijo, nadalje v Holandijo, Belgijo in Švico. Odtok zlata je bil prav znaten tudi v tednu od 9. do 16. oktobra, ko je znašal 200 milj. dolarjev. V dobi od 14. do 21. oktobra je znašal odtok zlata le še 72 milj. dolarjev. Ta odtok zlata je pomenil, da mednarodni kapital, predvsem pa francoski, ni zaupal niti Uniji več in je začel iz nje bežati. Posledice tega odtoka so se poznale v poslabšanju tečaja dolarja, čeprav o kakem znatnem padcu ni bilo govora, saj imajo Američani toliko zlata, da še dolgo lahko vzdržijo ta naval svojih upnikov. V Ameriki imajo federalne rezervne banke še 3 milijarde zlata, država pa tudi milijardo.

Iz vsega tega se vidi, da je danes Francija država z najmočnejšo valuto na svetu. Toda moti se, kdor misli, da se nezaupanje obrača proti valutam. Nasprotno ljudje države doma bankovce, katerim zaupajo več kakor pa bankam. Le prav veliki kapitalisti kupujejo zlato. Iz tega sledi, da nezaupanje ni splošno, pač pa ima svoje konkretne vzroke, saj je propadlo tisoče denarnih zavodov v Uniji, pa tudi drugod po svetu ne manjka bančnih polomov. Posledice tega se že kažejo v veliki kreditni kontrakciji po celem svetu, saj morajo denarni zavodj skrbeti predvsem za svojo likvidnost, novih sredstev pa je iz publike v današnjih časih, dokler se popolnoma ne vzpostavi zaupanje, težko dobiti. Zato se večajo zahteve do emisijskih bank, zato se ustanovljajo posebni zavodi, ki naj priskočijo na pomoč ogroženim bankam. Posebno se bo to poznalo v strokah, ki so najbolj navezane na kredite, kakor n. pr. stavbna.

O gibanju zlata po vojni nam daje lepe podatke sledeča tabela:

Zlati zakladi notnih bank na svetu so znašali (preračunano v milijone dolarjev po pariteti, všteti zlato državnih blagajn):

	1913	1920	1925	1930	julij 1931
U. S. A.	1.290	2.451	3.985	4.225	4.587
Anglija	165	754	695	718	643
Francija	679	686	711	2.100	2.290
Belgija	48	51	53	191	214
Holandija	61	256	178	171	236
Švica	33	105	90	138	225
Švedska	27	76	62	64	64
Nemčija	279	260	288	529	325
Italija	266	204	219	279	283
Španija	92	474	489	471	439
Rusija	872	—	94	249	267
ostale države	1.121	—	3.101	1.572	1.644
skupno	4.933	7.231	8.965	10.907	11.217

(Neue Zürcher Zeitung, 21. okt. 1931, št. 1992.)

Svetovni trgi

Razpoloženje na mednarodnih trgih je neenotno. Borzni indeks svetovnih borz, ki je sestavljen na podlagi tečajev konec leta 1927 kot 100, je kazal v začetku leta 1929. torej pred začetkom sedanje gospodarske depresije 121·0, pred začetkom nemške krize 11. julija 63·5, pred začetkom angleške krize 19. septembra 48·2, po zadnjem izkazu 10. oktobra je bilo stanje 48·3, 17. oktobra pa 47·7. Kakor je videti, se tečajji na svetovnih borzah polagoma stabilizirajo, vendar o kaki izraziti tendenci kljub političnim in drugim vplivom (obisk Lavalja pri Hooveru v Washingtonu itd.) še ni govora. Podobno se opaža na blagovnih tržiščih, kjer se pozna vpliv angleške krize. Le v Angliji so radi padca funta v septembru cene narasle, dočim so drugod še vedno padale. V oktobru je nastopil na nekaterih tržiščih preokret in cene so se začele polagoma učvrščevati, vendar še ni gotovo, če bo ta učvrstitev trajna. Tako smatrajo radi zadnjega razvoja notacij na svetovnih žitnih trgih, da je pšenica dosegla svojo najnižjo ceno in da bo sedaj radi zmanjšanja posejanih površin in zalog začela cena rasti. Dogodki bodočih dni bodo dali prav ali optimizmu ali pesimizmu. V ostalem je bil indeks cen prof. Irvinga

Fisherja na podlagi cen leta 1928 kot 100 naslednji (za primerjavo smo dodali indeks cen naše Narodne banke, ki pa je sestavljen na bazi 1926 = 100, pa ga je vendar primerjati, ker nam kaže gibanje):

	U. S. A.	Anglija	Francija	Nemčija	Italija	Jugoslavija
januar	79.3	73.0	84.5	82.6	73.9	75.7
februar	77.5	71.4	84.2	81.7	72.9	74.8
marec	77.3	71.3	83.9	82.0	72.4	74.6
april	75.8	71.3	84.3	82.1	71.8	75.5
maj	72.6	69.2	82.8	81.3	70.8	75.4
junij	71.3	67.5	82.1	79.7	69.3	73.8
julij	71.2	68.1	82.1	78.4	68.7	74.4
avgust	70.6	65.7	79.5	75.5	67.8	73.6
september	70.1	66.0	77.6	75.1	67.2	71.6

Berlinski zavod za proučevanje konjunktura je te dni objavil (prim. »Frankfurter Zeitung« z dne 24. oktobra 1931, št. 792—794) zanimive podatke o svetovni produkciji industrijskih proizvodov. Iz njega posnemamo, da je kreditna in valutna kriza zadnjih mesecev uničila tendence h konsolidaciji. Tej krizi se ni mogla odtegniti nobena država, niti Francija, niti Unija in posledica je bila ponovna kontrakcija industrijske produkcije. Zavod je sestavil indeks industrijske produkcije za 10 industrijskih držav, ki obsegajo 77% vse svetovne industrijske produkcije. Kljub vsem pomanjkljivostim takega indeksa so vendar izsledki vredni vsega vpoštevanja. Posebej je treba tudi razmotrivati položaj Rusije, ki sedaj razvija svojo industrijo v velikanskih izmerah.

Industrijska produkcija sveta je od 1924 do 1929 narasla za približno 31%, istočasno je svetovna trgovina narasla za 27%. Leta 1929 se je povečala produkcija v večji meri kot trgovina. V krizi leta 1930 pa je nesorazmerje izginilo. Svetovna produkcija je leta 1930 padla za 13%, dočim je istočasno svetovna trgovina padla samo za 7%. Padec industrijske produkcije pa se še nadaljuje. Od julija 1929, ko je bila konjunktura v Uniji na višku, je svetovna produkcija padla do srede 1931 za približno 26%. S tem je sedanja svetovna produkcija le še 10 do 12% nad predvojnimi stanjem. Padec je v sedanji krizi znatnejši kot leta 1920-1921. Tedaj je padec znašal samo 14%. Tako smo sedaj izgubili dve tretjini po vojni narasle industrijske produkcije.

Naš denarni trg

Tudi našega denarnega trga se je polastila nervoznost, ki pa hvala Bogu ni zavzela večjega obsega. Sredi septembra so tečaji naših državnih papirjev še vedno polagoma nazadovali. Prišla je še angleška kriza in tako je v zadnjih dneh septembra nastopila znatna napetost na denarnem trgu. Kar smo že omenjali v prejšnjih poročilih, se je pokazalo sedaj še v večji meri: da nismo bogati na kapitalu. Narodna banka je začela ravno v časih, ko je naše gospodarstvo potrebovalo več ko običajno, voditi opreznjšo kreditno politiko. Iz izkazov, ki jih tu stalno objavljamo, je razvidno, da je menični portfelj banke narastel od 1.252.4 milj. dinarjev dne 28. junija na 1.486.7 milj. 8. avgusta. Tedaj pa je začela Narodna banka izvajati kreditno restrikcijo in do 15. septembra so njeni menični krediti padli na 1.419.2 milj. Din. Banke so si deloma pomagale z lombardom, ki je zlasti narastel za ultimo julija, avgusta in septembra. Restriksijska politika Narodne banke je posebno zadela one zavode, ki so kredite pri Narodni banki smatrali bolj za rezervo, dočim so n. pr. srbijanski zavodi imeli zelo velik del svojih tujih sredstev ravno iz Narodne banke. Pomislimo samo, kako znatne delniške glavnice imajo srbske banke, kako so pravzaprav majhna njih tuja sredstva v primeri z vlogami naših denarnih zavodov. Kdor čita bilance srbskih denarnih zavodov, vidi, kako znatne kredite imajo pri Narodni banki.

Denarni zavodi so postali oprezni in so tudi sami začeli izvajati kreditno restrikcijo. Ko so se pa stavile nanje višje zahteve, so naravno morali nekaj ukreniti proti nepotrebnemu dviganju denarja. Vesti o slabi tendenci dinarja so bile demantirane, ker je naravno, da dinar ne more pasti, ker je ponudba v inozemstvu naravnost minimalna, takorekoč dinarja ni v inozemstvu. Demantirani so bili vsi glasovi, da namerava država izkoristiti privatne hranilne vloge in kmalu je nastopilo pomirjenje, Narodna banka je med tem pa tudi priskočila na pomoč gospodarstvu, ker se je njen obtok bankovcev zelo povečal, istočasno pa so tudi menični krediti zelo narasli. Napeta situacija na denarnem trgu je razvidna tudi iz žiroračunov pri banki, ki so padli v dobi od 8. septembra do 8. oktobra

od 362,4 na 213,5 milj. Din. Tudi državni denarni zavodi, katerih računi figurirajo med obveznostmi Narodne banke po vidu, so zmanjšali svoja dobroimetja pri Narodni banki, kakor je razvidno iz izkazov.

Istočasno je bilo treba spraviti naš državni proračun v ravnotežje, katerega je pokvaril Hooverov moratorij, s katerim smo se že toliko bavili. Poročali smo že v prejšnjem zvezku, da je bilo črtanih 714 milj. Din iz državnega proračuna (izguba za nas znaša po odpadu reparacij čistih 888 milj. Din). Istočasno se je vlada odločila še za druge dalekosežne ukrepe. Med izdatki so se znižale draginjske doklade uradnikom in vpokojencem za 5 oz. 6%. Efekt tega znižanja je proračunan na 200 milj. Din letno. Tako smo imeli že 900 milj. Din prihrankov. Ker pa so radi gospodarske krize padli tudi donosi nekaterih vrst državnih dohodkov, so se zvišale cene nekaterim monopolnim predmetom (cigarete, tobak), nadalje je bila zvišana trošarina na sladkor. Da pa tovarne ne bi vse povišane obremenitve prevalele na konzumente, se je istočasno zvišala tudi uvozna carina in je bilo ukrenjeno, da se cene ne smejo zvišati več kakor za 1 Din pri kg. Od povišanja trošarin je pričakovati najmanj 150 milj. Din letno, če pa vpoštevamo, da govori vladni komuniké ob priliki najetja kredita, o svoti 300 milj. Din povečanja dohodkov, potem računajo na 150 milj. Din še drugod.

Poleg vsega tega je pa uspelo finančnemu ministru, ki se je mudil dalje časa v Parizu, da je dobil za izpad reparacij kredit v znesku 300 milijonov francoskih frankov, katere nam je vrniti v letu dni v semestralnih obrokih. Država bo ta znesek porabila za kritja svojih dolgov v obliki predujma pri Narodni banki, katerega mora vrniti do konca t. l. Devize te svote je že dobila Narodna banka, katere bo porabila za povečanje deviznega zaklada in na podlagi tega zvišanja ji bo mogoče zvišati obtok bankovcev in povečati kreditiranje gospodarstva, kar bo omililo sedanjo kreditno krizo. Seveda bo treba še drugih ukrepov, da bo dotok vlog v denarne zavode postal normalen.

Zanimivo je, kako so težkoče na denarnem trgu vplivale na druge panoge gospodarstva. Konec septembra in v začetku je bilo opaziti nekaj več živahnosti v nekaterih branšah detajlne trgovine, toda proti sredi oktobra je ponehalo in položaj je postal normalen. Pač pa postaja občutna kreditna restrikcija, saj se je kreditni volumen zadnje čase tako zelo zmanjšal, da so nekatere investicijske panoge, ki rabijo velike zneske kredita, prav resno prizadete in z njimi tudi vse njih delavstvo. V splošnem pa se konjunktura ni izboljšala, pač pa še poslabšala, ker privatniki in nekatere firme drže preveč gotovine v svojih blagajnah in tako obremenjujejo ves denarni promet, ki postaja vedno bolj normalen, še bolj pa se bo normaliziral sedaj po zaključku posojila.

Tako je izgledal v splošnem položaj našega gospodarstva v dobi od 24. septembra (ko so ljubljanski denarni zavodi uredili na novo denarni promet), drug mešnik pa je 21. oktober (objava poročila o najetju kredita 300 milj. frankov).

Septembra so bili objavljeni tudi podatki o letini koruze v naši državi, katero cenijo letos na 3.220.000 ton v primeri s 3.465.000 tonami leta 1930. V naši banovini je bil pridelek koruze, ki pa ne igra važne vloge v naši agrarni produkciji, nekoliko manjši kot prejšnje leto. Največji pridelek izkazuje v državi Donavska banovina, kjer je bila letina boljša kot lani, dočim je bil pridelek nasprotno letos katastrofalno nizek v primorski in zetski banovini, kjer ga je vzela suša in zato se organizira za te kraje obsežna pomožna akcija, saj jim grozi lakota.

Državnemu varčevanju je morala nujno slediti tudi naša banovina in v resnici je bil naš banovinski proračun prve dni oktobra zmanjšan za 10%. Izdatki bodo znašali po novem samo 104,7 v primeri s 116,35 milj. Din kakor je bil prvotno uveljavljen. Najbolj so bile črtane postavke za socialno skrbstvo in banovinske dolgove. Sedaj bodo prišli tudi na vrsto proračuni občin, ki se bodo morali za leto 1932 tudi reducirati.

Narodna banka

Izkazi Narodne banke kažejo prav lepo sliko denarnega trga, na kar smo že prej opozarjali. V sedaj objavljenih izkazih je razvidno, da je Narodna banka z ozirom na nejasno situacijo na deviznem trgu povečala svojo zlato podlogo za 121,2 milj. Din v zadnjem tednu septembra. Tu je delala kakor druge notne banke, ki so radi padcev raznih deviz, ki so jih prej smatrali za zlato kakor n. pr. funt šterling, hitele konvertirati svoja dobroimetja v zlato. Ta pojav opažamo v Franciji, Belgiji, Švici, Italiji itd. Zato je zlato kritje teh bank naraslo, dočim je devizno padlo. Devizni zaklad Narodne banke je padel znatno v prvem tednu septembra, kasneje pa je padel le v mali meri. Šele 15. oktobra je padel pod

300 milj. Din, ne vpoštevaje deviz, ki so izkazane izven podloge. Da je Narodni banki uspelo držati devizno kritje tako visoko, je pripisovati povečanju obveznosti z rokom, to je kreditov inozemskih notnih bank, predvsem Banque de France in Banke za mednarodne obračune v Baslu. Te obveznosti banke so zelo narasle in dosegle že vsoto 930·3 milj. Din na dan 15. oktobra. Menična posojila, ki so v sredi septembra dosegla najnižje stanje, so, kakor kažejo spodnji izkazi, precej narasla. Zadolžitve države pri Narodni banki v dobi našega poročila ni bila znatna. Predujem Glavni državni blagajni se je povečal le za 30 milj. Din. Kritje naše Narodne banke se v zadnji dobi ni mnogo izpremenilo. Odstotek kritja vseh takojšnjih obveznosti banke je stalno bil okoli 37%, dočim je zlato kritje v tej dobi naraslo od 27·55 na 29·98%.

Izkazi Narodne banke so 8. septembra do 15. oktobra izgledali sledeče (vse v milj. Din):

	8. sept.	15. sept.	22. sept.	30. sept.	8. okt.	15. okt.
zlato	1.544·8	1.545·3	1.545·5	1.656·7	1.656·8	1.656·8
valute	3·3	3·4	2·5	2·7	3·0	3·4
devize	570·4	469·0	444·6	433·7	438·2	397·4
skupno podlaga	2.118·4	2.017·7	1.992·7	2.093·2	2.098·1	2.057·5
devize izven podlage	200·0	90·5	118·7	114·0	95·7	92·4
menična posojila	1.430·7	1.419·2	1.433·2	1.519·9	1.633·8	1.690·4
lombard	271·9	272·1	266·9	299·1	299·2	287·1
predujmi državi	470·0	470·0	470·0	470·0	490·0	500·0
obtok	5.071·2	4.955·1	4.890·7	5.196·7	5.306·9	5.217·5
državne terjatve	42·7	33·6	122·4	6·7	12·4	25·0
žiro	362·4	356·9	321·2	287·0	213·5	214·5
državna podjetja	130·1	78·6	73·1	38·0	81·9	68·5
obveznice z rokom	717·8	674·7	702·4	784·5	830·2	930·3
obtok in obv. po vidu	5.606·4	5.424·1	5.407·5	5.538·5	5.614·7	5.525·5
kritje v odstotkih	37·78	37·19	36·85	37·79	37·36	37·23
kritje v zlato	27·55	28·48	28·58	29·91	29·50	29·98

Državna hipotekarna banka

V zvezi z napetostjo na denarnem trgu je Državna hipotekarna banka znižala glasom časopisnih vesti svojo obrestno mero za vloge na 3%. Takrat je bilo rečeno, da je znižala svojo obrestno mero tudi Poštna hranilnica, kar pa je pozneje bilo demantirano in je Poštna hranilnica obdržala svojo obrestno mero. Ta ukrep je kaj čuden v času, ko je treba pritegniti zopet vloge v denarne zavode in se govori celo o zvišanju obrestne mere za vloge vsepovsod. Treba bi bilo, da Državna hipotekarna banka to pojasni, ker so njeni vlagatelji večinoma taki, da ne iščejo drugje višje obrestne mere. V ostalem so bilančne postavke banke izgledale zadnji mesec sledeče (vse v milj. Din):

	Gotovina in naložbe	Posojila	tuzemska sredstva	inozemski tuja sredstva
31. decembra	120·2	2.972·1	2.228·5	966·3
28. februarja	304·8	2.967·7	2.286·3	966·3
31. marca	225·0	2.978·2	2.295·3	932·7
30. aprila	142·7	2.989·4	2.295·2	934·7
31. maja	132·4	2.993·5	2.065·1	1.020·3
30. junija	171·8	3.018·7	2.145·8	915·3
31. julija	101·2	3.113·8	2.179·6	911·4
31. avgusta	97·9	3.163·8	2.227·3	1.033·4

Pri teh podatkih niso vpoštevana lombardna posojila banke pri Narodni banki, ki so v mesecu avgustu narasla od 52 na 89·5 milj. Din. Domača sredstva banke so polagoma narasla, inozemska pa so se povečala zaradi najetja novega posojila pri Mednarodni hipotekarni banki v Baslu v znesku 22 milj. Din. a

Poštna hranilnica

Poštna hranilnica izkazuje v septembru manjši poštno-čkovni promet kakor v avgustu, dočim je običajno v septembru bil promet večji kakor v avgustu. Septembra lani je dosegel promet rekordno višino 6 milijard Din. To zmanjšanje prometa je v zvezi s spremenjenim položajem na denarnem trgu. Število računov še vedno narašča, pač pa so se v septembru zelo zmanjšale vloge na poštno-

čekovnem računu. Vloge so padle za nad 100 milijonov Din in dosegle vsoto 702·9 milijona Din, kar že ni bil slučaj od prve polovice 1929 sem. Hranilni promet je tudi v septembru izkazal prirastek vlog (od 296·5 na 298·5 milijonov Din). Opažamo pa, da je dotok vlog postal počasnejši, kar je v zvezi s položajem na denarnem trgu. Glavne postavke prometa Poštne hranilnice so bile letos in lani sledeče (v milijonih Din):

	Promet		Vloge	
	1931	1930	1931	1930
januar	5.451·2	5.089·5	883·9	852·2
februar	4.719·3	4.569·5	848·1	845·7
marec	5.155·0	4.881·5	847·0	816·0
april	5.301·0	5.056·8	792·1	808·7
maj	5.325·6	5.259·3	862·0	839·8
junij	5.571·6	5.223·3	851·9	802·1
julij	5.685·5	5.693·6	815·7	875·4
avgust	5.644·7	5.785·6	806·6	847·0
september	5.426·8	6.021·6	702·9	815·2

Skupno izkazuje Poštna hranilnica v prvih 9 mesecih t. l. 48.380·7 milj. prometa (lani 47.580·7). Vendar gre ta prirastek le na račun prvega polletja, ker je v zadnjih 3 mesecih bil promet vedno manjši kakor v odgovarjajočem času lani. Sedaj je objavila svoje stanje posojil tudi

Privilegirana agrarna banka.

Po stanju z dne 30. septembra 1931 (v oklepajih podatki za 31. december 1930) so znašala posojila: hipotekarna posojila 479·95 (323·7), zadružna posojila na obveznice in menice 190·65 (167·3), zadružna posojila na tekoče račune 69 (86·1), eskont menic 0·6 (1·6), lombard 0·8 (0·7).

Efektivi trg

Tendenca za državne papirje je stalno slaba in so tečaji tudi v dobi od našega zadnjega poročila sem padali. Posebno sredi septembra so padli tečaji državnih papirjev na minimum. Ta padec državnih papirjev je bil povzročen po padcih naših državnih papirjev na inozemskih borzah. Kajti ravno tedaj se je začela angleška kriza in vse svetovne borze so doživljale velike panike, kar je naravno vplivalo na naše dolarske papirje in posredno tudi na domače državne papirje.

V ponedeljek 21. septembra je beograjska borza notirala vojno škodo po 245—248, v torek pa zagrebška borza najnižji tečaj 257—260. V sredo 23. septembra pa so bili zabeleženi najnižji tečaj za dolarske papirje na zagrebški borzi: 8% Bler je notiral 58—61, 7% pa 49·50—50·50. Od tedaj so se začeli tečaji državnih papirjev polagoma popravljati. Vendar trajnega izboljšanja ni opaziti, ker so se potem razmere na denarnem trgu poostrile. Preokret na trgu pa je pripisovati predvsem nakupom državnih denarnih ustanov. V naslednjem podajamo tečaje zagrebške borze:

	7% inv. pos.	vojna škoda	8% Bler. pos.	7% Bler. pos.
28. februarja	86·50 — 87·50	416·50 — 417·—	92·— — 92·50	81·75 — 82·—
31. marca	88·75 — 89·—	425·— — 425·50	92·— — 92·50	82·625 — 82·75
30. aprila	88·— — 88·50	425·50 — 426·50	93·— — 93·25	83·— — 83·625
29. maja	86·— — 87·—	412·— — 414·—	90·50 — 91·25	83·— — 85·—
30. junija	83·— — 86·—	389·— — 390·—	90·50 — 91·25	80·— — 80·75
31. julija	83·— blago	355·— — 357·—	80·— — 85·—	68·75 — 69·25
31. avgusta	71·— — 72·—	336·— — 340·—	78·50 — 80·—	68·— — 69·50
30. septembra	68·— blago	298·— — 302·—	60·— — 62·50	53·— — 54·—
26. oktobra	64·— — 65·—	290·— — 293·—	65·— — 68·—	57·50 — 59·—

Bančne in industrijske delnice se v tečajih niso dosti izpremenile. Edino nekatere bančne delnice so popustile v zvezi s položajem na denarnem trgu, kar pa je pripisovati premajhnemu interesu za papirje sploh. Poleg tega pa denarni zavodi nimajo dovolj sredstev na razpolago, da bi odvzeli s trga vse ponudene količine, ker se pojavlja na trgu blago, ki je bilo doslej v čvrstih rokah, pa ga lastniki prodajajo, da pridejo do potrebne gotovine. Promet na tržišču državnih papirjev je postal znatno manjši in interesantno je, da je bil dalj časa promet

dolarskih papirjev znatno večji kot promet v domačih državnih papirjih, kjer je prometa le še v vojni škodi. Terminov pa skoro ni več. Nekaj prometa je tudi še v begluških obveznicah.

Zunanja trgovina

Prvikrat po daljšem času je bila naša zunanja trgovina v mesecu avgustu aktivna. Kajti izvoz je izredno narastel in celo presegel lanskoletne septemberske rezultate. Toda že v septembru je izvoz zopet padel. Upati pa je da bo tudi v septembru zunanja trgovina aktivna, ker je vrednost uvoza zelo nazadovala. Veliki izvoz v avgustu je bil predvsem povzroččen po pšenici, katere smo v septembru izvozili za 232·4 milj. Din, zaradi tega je bila naša trgovinska bilanca v avgustu aktivna za 195·5 milj. Din in se je tako pasivnost, ki je do konca julija znašala 302·5 milj., zmanjšala na 106·9 milj. Din.

Skupno je v prvih 8 mesecih t. l. znašal naš uvoz 762.000 ton v skupni vrednosti 3.358·5 milj. Din v primeru s 998.000 tonami za 4.627·3 milj. Din v prvih 8 mesecih lani. Po količini je torej uvoz nazadoval za 23·6%, po vrednosti pa za 27·4%. Istočasno je znašal naš izvoz 2.250.000 ton za 3.251·6 milj. Din (v istem času leta 1930 3.244.000 ton za 4.445·5 milj. Din), torej izkazuje padeč v količini za 30·65%, po vrednosti pa za 26·86%. V prvih 9 mesecih t. l. je znašal naš izvoz (podatki o uvozu v času, ko to pišemo, še niso objavljeni) 2.543.000 ton za 3.682·2 milj. Din (v prvih 9 mesecih 1930 pa 3.619.000 ton za 5.004·8 milj. Din). Izvoz je torej bil po količini za 29·7% manjši, po vrednosti pa za 26·4%.

Gibanje naše zunanje trgovine po posameznih mesecih nam kaže sledeči izkaz (v milijonih Din):

	Uvoz		Izvoz	
	1931	1930	1931	1930
januar	410·3	560·9	384·1	616·2
februar	388·3	521·1	333·1	480·8
marec	543·2	608·5	441·9	599·0
april	461·6	624·5	429·5	615·8
maj	393·5	608·5	376·9	542·5
junij	384·7	504·7	350·3	508·0
julij	388·1	577·4	351·3	513·9
avgust	388·8	571·8	584·4	569·2
september			430·7	559·4

Cene na blagovnih tržiščih pri nas še vedno padajo. V oktobru je sicer nastopil na svetovnih trgih delen preokret, kar bo prišlo do izraza šele v indeksu za oktober. Indeks cen Narodne banke za veletrgovino izkazuje tele podatke, iz katerih je razvidno, da so v septembru cenovne nastale edino cene industrijskih proizvodov, kjer drže cene karteli, vse ostale skupine pa izkazujejo padeč (1926 100):

	rastlinski	živalski	mineral.	industr.	skupno	uvozni	izvozni
januar	71·7	82·8	84·9	72·8	75·7	72·5	76·2
februar	73·3	78·1	82·1	72·1	74·8	71·1	74·9
marec	73·5	77·4	80·2	72·6	74·6	70·7	74·9
april	77·6	75·4	77·4	73·9	75·5	71·6	75·5
maj	80·5	73·2	77·6	73·0	75·4	70·4	74·5
junij	77·8	71·7	77·4	71·7	73·8	70·1	73·7
julij	78·9	74·7	76·0	71·3	74·4	69·4	75·3
avgust	75·7	75·6	75·7	70·8	73·6	68·—	74·9
september	70·4	70·6	74·2	72·2	71·6	66·9	70·7

Zaposlenost

Pri nas nimamo zanesljive statistike brezposelnosti, ker je sploh statistična služba pri nas pomanjkljiva. V svetu brezposelnost dalje narašča in zavzema naravnost strah vzbujajoč obseg. Po statistiki Mednarodnega urada dela je sedaj na jesen v 17 državah bilo nezaposlenih 16 milijonov ljudi. Lani v jeseni je znašalo število brezposelnih samo 10 milijonov ljudi. Samo v Uniji je nezaposlenih 7 milj. ljudi (lani 4), nadalje v Nemčiji 41 (2·9), v Angliji 2·8 (2·1), v Italiji 0·7 (0·4) milijona itd. Važno je, da narašča brezposelnost posebno v onih državah, ki doslej niso toliko občutile gospodarske krize. Navajamo statistiko zavarovancev pri OUZD v Ljubljani, ki nam lahko služi za barometer zaposlenosti v Sloveniji. Iz te statistike je razvidno, da se je v septembru zaposlenost poslabšala radi pomanjkanja gotovine in se je s tem gospodarska kriza poostrila.

	1931	1930	1929
januar	87.635	90.181	84.670
februar	86.731	90.736	83.520
marec	86.703	92.489	84.602
april	90.775	96.854	89.139
maj	96.628	101.744	95.790
junij	98.381	103.214	99.709
julij	97.645	102.275	101.534
avgust	98.759	102.269	102.599
september	96.884	100.005	102.000

Ljubljana, dne 26. oktobra 1931.

TO IN ONO

Trgovski koledar 1932

Naše delovno trgovsko društvo »Merkur« je razposlalo svojim članom in prijateljem letos že dvajsetosmič pri-
ljubljenega tovariša in svetovalca, naš
trgovski koledarček. Tudi to pot ga je
naš priznani urednik g. Fr. Zelenik
lepo in koristno uredil. Zato naj ne bo
nikogar v trgovini, od šefa do trgov-
skega vajenca, ki bi ta koledarček za-
vnil, saj nudi za skromno ceno kot
dober vodnik in spremljevalec vsako-
mur marsikaj koristnega. Skromni do-
biček, ki ga pričakuje naše društvo od
koledarčka pa služi plemenitemu
spremljenju »Merkurja« za strokovno
prezvelno delo v slovenski trgovini.

Stečaji in prisilne poravnave v mescu septembru 1931

Društvo industrijecev in veletrgovceev
v Ljubljani objavlja za mesec septem-
ber 1931 sledečo statistiko (številke v
oklepaju se nanašajo na isto dobo pre-
tečenega leta):

1. Otvorjeni stečaji:

V Dravski banovini 2 (7), v Savski
10 (4), v Vrbaski 0 (0), v Primorski 4
(0), v Drinski 6 (0), v Zetski 3 (3), v
Dunavski 9 (5), v Moravski 5 (1), v
Vardarski 4 (2), Beograd, Zemun, Pan-
čevo 0 (2).

2. Otvorjene prisilne po- ravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 9 (6), v Savski
18 (4), v Vrbaski 0 (0), v Primorski 0
(0), v Drinski 5 (1), v Zetski 1 (0), v
Dunavski 18 (4), v Moravski 0 (0), v
Vardarski 2 (2), Beograd, Zemun, Pan-
čevo 3 (1).

3. Odpravljeni stečaji:

V Dravski banovini 0 (5), v Savski
6 (7), v Vrbaski 0 (0), v Primorski 0

(5), v Drinski 5 (10), v Zetski 1 (0),
v Dunavski 4 (7), v Moravski 4 (8), v
Vardarski 4 (11), Beograd, Zemun, Pan-
čevo 2 (2).

4. Odpravljene prisilne po- ravnave izven stečaja:

V Dravski banovini 10 (2), v Savski
4 (2), v Vrbaski 0 (0), v Primorski 1
(4), v Drinski 4 (1), v Zetski 0 (0), v
Dunavski 28 (3), v Moravski 2 (0), v
Vardarski 0 (0), Beograd, Zemun, Pan-
čevo 0 (3).

Stanje zavarovanega delavstva v Jugoslaviji

Po podatkih »Radničke zaštite«, orga-
na Osrednjega urada za zavarovanje
delavcev v Zagrebu je bilo zavarovanih
v juliju 1928: 576.464, v julija 1929:
623.126, v juliju 1930: 647.752 in je
padlo v juliju 1931 na 638.352 delavcev.

Naša plačilna bilanca

Zagrebska delavska zbornica je izde-
lala plačilno bilanco naše države za
leto 1924, 1927, 1929 in 1930. V teh
letih je izgledala naša plačilna bilanca
takole:

Pasiva: Uvoz blaga: 1924: 8222 milj.
Din, 1927: 7286, 1929: 7595, 1930: 6960
milijonov Din.

Amortizacija državnih dolgov: 1924:
600, 1927: 868, 1929: 800, 1930: 800 mi-
lijonov Din.

Poleg teh postavk so še stroški naših
turistov v inozemstvu, izplačilo inozem-
skih kreditov in razni prenosni v ino-
zemstvo, kar je znašalo: 1924: 1000,
1927: 900, 1929: 1200, 1930: 1300 mili-
jonov Din.

Skupna pasiva naše plačilne bilance
so bila: 1924: 10.372, 1927: 9804, 1929:
10.575, 1930: 10.150 milijonov Din.

Napram temu stoje aktiva, med ka-
terimi so najvažnejša:

Izvoz blaga: 1924: 9539, 1927: 6400, 1929: 7922, 1930: 6780 milijonov Din.

Dohodki iz emigracije: 1924: 1072, 1927: 1023, 1928: 800, 1930: 600 milijonov Din.

Reparacije: 1924: 600, 1927: 800, 1929: 162, 1930: 426 milijonov Din.

Promet tujcev: 1924: 200, 1927: 500, 1929: 700, 1930: 700 milijonov Din.

Skupna aktiva teh postavk ter vozarine naših ladij v inozemstvu, obresti, prenosi itd. so znašala:

1924: 111.511, 1927: 8893, 1929: 9824, 1930: 8756 milijonov Din.

Naša plačilna bilanca je bila torej 1924 za 1139 milijonov Din aktivna, 1927 za 911, 1929 za 751 in 1930 za 1394 milijonov Din pasivna.

Angleška banka (Bank of England)

Veliki dogodki v finančnem svetu, ki jih je izzvala ukinitve zlatega standarda v Angliji, so ponovno obrnili pozornost na »Bank of England«, banko nad bankami in najstarejšo med njimi, mogočno zgradbo, iz katere izvirajo vsi zadnji finančni preokreti v Evropi.

Angleška banka je bila osnovana 1694. za časa Viljema II. Oranskega v svrhu financiranja njegove vojne proti Franciji, ker londonski trgovci niso hoteli dati posojila v to svrhu. Posojilo je garantirala novo osnovana banka s svojim kapitalom. Tako je bila ustanovljena prva emisijska banka na svetu.

Bank of England je nizka zgradba brez oken. Nedavno izvršena dozidava je pripomogla, da izgleda kot mračna trdnjava. Svetloba v njene prostore je prihajala preje z dvorišča, ki je bilo zastraženo s kraljevo stražo, sedaj pa prihaja svetloba v notranje prostore le umetnim potom. Kleti iz betona, v katerih se nahajajo štirje tresori, so obdane z vodo in zidovi prepreženi z električnim tokom.

Posebno zgodovino imajo tudi bankovci, ki jih izdaja »stara londonska gospa«, kakor običajno banko nazivajo. Papir za izdelovanje bankovcev se pripravlja na poseben način, ki je največja tajnost banke. V papir so vtakane zlate nitke in barva tiska se ne more ponarediti. Kakor se pripoveduje, so izdelovali ta papir v prejšnjih stoletjih iz pečenega renskega grozdja. Vodeni znak na bankovcih je bil do leta 1763. zaščiten s smrtno kaznijo pred ponarejanjem.

Brezposelnost

Mednarodni urad dela je pred kratkim izdal autentične podatke o stanju

brezposelnosti v državah, v katerih prejemajo brezposelni podporo.

Po stanju z dne 15. avgusta t. l. je bilo brezposelnih (številke v oklepaju se nanašajo na stanje v avgustu 1930): Nemčija 4.104.000 (2.882.500), Avstrija 196.321 (156.124), Belgija 62.339 popolnoma brezposelnih (15.202), 48.580 deloma brezposelnih, Danska 36.100 (26 tisoč 232), Francija 53.673 (11.214), Anglija in Severna Irska 2.142.821 (1.500.990) popolnoma brezposelnih, ki dobivajo podporo in 670.342 (618.658) deloma brezposelnih, ki istotako prejemajo podporo, Ogrska 29.412 (21.860), Italija 693.273 (375.548) popolnoma brezposelnih in 30.636 (24.056) deloma brezposelnih, Norvegija 22.431 (12.925).

Popolna in delna brezposelnost v zgorajšnjih državah je porasla torej od avgusta 1930 do 15. avgusta 1931 od 5.645.309 na 8.089.928, to je za 2.444.619.

Elektrifikacija železnic

Elektrifikacija železnic v vseh zapadno- in severno-evropskih državah vrlo napreduje. Elektrificirano je bilo doslej v Angliji 2%, v Nemčiji 3%, na Norveškem 6%, v Italiji 13%, v Avstriji 15%, na Švedskem 18%, v Franciji 46%, a v Švici 37% odnosno od mreže zveznih švicarskih železnic 57% železniške mreže.

Narodni dohodek v posameznih državah

Neki nemški statističar je izračunal, da je znašal leta 1929 narodni dohodek v večjih evropskih državah, preračunjen v dinarje:

V Angliji 1.106.400.000.000 Din, v Franciji 446 milijard Din, v Nemčiji 745.250.000.000 Din, v Italiji 310 milijard Din, v Belgiji 52.140.000.000 Din, na Čehoslovaškem 100.980.000.000 Din, v Avstriji 40 milijard Din, v naši državi 69.608.800.000 Din.

Na enega prebivalca je odpadlo:

V Angliji 24.532 Din, v Franciji 10.905 Din, v Nemčiji 11.792 Din, v Italiji 7654 Din, v Belgiji 6685 Din, na Čehoslovaškem 7111 Din, v Avstriji 6060 Din, v naši državi pa 5318 Din.

Finančna in valutna politika Francije

V svetovni finančni politiki se je v poslednjem času načelo vprašanje zlate valute in zlatega standarda. Francija in Amerika, ki imata v svojih tresorih tri četrtine vsega zlata, sta odločni zgovornici zlatega standarda, kar sta obe

državi na sestanku med francoskim ministrskim predsednikom Lavalom in ameriškim državnim predsednikom Hooverjem, poudarili.

V velikem vprašanju ohranitve zlatega standarda, je v Evropi odločilna sila Francija in jako zanimiv je zlasti kratek pogled v uspehe francoske valutne in finančne politike, ki more postati s svojimi bogatimi zlatimi zalogami finančni diktator v Evropi.

Finančna politika Francije in industrijske ekonomije francoskega kmetskega sveta omogočili Franciji, da je podprla po svetovni krizi osiromašene narode. Francoska diplomacija je baš s pomočjo francoskega zlata dosegla v finančni, trgovinski in zunanje-politični, da ne rečemo evropski politiki, velike uspehe. Med važnimi uspehi so zlasti sledeči:

Obveljal je francoski veto v pogledu avstrijsko-nemške carinske unije.

Francija je dala Angliji 40 milijonov funt-sterlingov kredita.

Francija zavzema, zahvaljujoč se jako velikim posojilom, ki jih je nudila posameznim državam, odločilno vlogo v politični in vojni zvezi Poljske, Romunije, Belgije in Čehoslovaške.

S posojilom, ki ga je nudila Španiji

za obdržanje tečaja pezete, si je Francija zagotovila prijateljstvo in trgovinsko-politično zvezo z mlado špansko republiko.

Kredit, ki jih je dala Francija, so zrahljali vezi med Avstrijo, Ogrsko in Nemčijo.

Francija more posoditi danes 16 milijard zlatih frankov siromašnim narodom.

Tresori francoske banke hranijo 60 milijard zlatih frankov v palicah in kovanem denarju.

Z velikimi posojili je postala finančnik Evrope. Posodila je raznim narodom:

1923 Avstriji	170 milijonov zlatih fr.
1923 Bolgariji	40 milijonov zlatih fr.
1924 Ogrski	96 milijonov zlatih fr.
1924 Nemčiji	375 milijonov zlatih fr.
1925 Ogrski	60 milijonov zlatih fr.
1927 Poljski	50 milijonov zlatih fr.
1928 Bolgariji	130 milijonov zlatih fr.
1929 Romuniji	560 milijonov zlatih fr.
1930 Nemčiji	2155 milijonov zlatih fr.
1930 Finski	300 milijonov zlatih fr.
1930 Poljski	575 milijonov zlatih fr.
1931 Romuniji	575 milijonov zlatih fr.
1931 Jugoslaviji	675 milijonov zlatih fr.
1931 Poljski	400 milijonov zlatih fr.

FRANC DOLNICAR

REGISTRATURA

Približal se je čas, ko bomo zopet potegnili črto, da zberemo pod njo uspehe in neuspehe preteklega poslovnega leta.

Dopisni material, ki se je kopičil skozi leto, v registraturi zberemo, da mu oddelimo nov prostor v arhivu, kjer mu je odmerjeno — po zakonu — še deset let življenja. Mape in registri pa so izpraznjeni ter pripravljeni, da jih začnemo polniti iznova.

Mogoče tu in tam ni tako. Slišal sem o profesorjevi pisalni mizi, na kateri ležijo kupi spisov, knjig, zvezkov, časopisov, risb, listov in raznih lističev, kar vse skupaj tvori registraturo. Ko pride k njemu prijatelj, da razrešita novo uganko znanosti, pomeđe gospod profesor z roko po mizi in že leži registratura na tleh. Prostor je pripravljen in razprava se lahko prične.

Tako trgovec ali obrtnik ne more, ali bi vsaj ne smel. Pravilno naložena in dobro vodena registratura je nujno potrebna, saj nudi vsak čas popoln pregled in točno evidenco vseh poslov, pregleden arhiv in vsled priročnosti hitre dispozicije. Evidenčna moč, ki jo tvori registratura, je važen činitelj brezhibnega pismenega poslovanja dobro organizirane pisarne. Zato jo upravičeno imenujemo živčevje podjetja.

Mnogi ne polagajo zadostne pažnje na registraturo in mnogi drugi je sploh nimajo. Dasi je takim ljudem čas zlato, jim vendarle dolgo zamudno iskanje in z njim v zvezi jeza ter nejevolja ne dajo povoda, da bi v predalih, po mizah in regalih nakopičeni dopisni material spravili v red. Ureditev take mešanice je res zamudna, ko pa vlada red in ima vsak

dopis v naprej določeno mesto, je vlaganje sproti vezano le z malo zamudo časa. Velik pa je prihranek na času tedaj, kadar rabimo starejši dopis — prijem zadostuje — in že ga imamo v roki. Zgodi se, da imamo poslovni obisk in treba je takoj predložiti ta ali oni dopis. Kako neprijetno je iskanje in brskanje med kupi nakopičenega papirja in to tembolj, ker nas nekdo opazuje. Neprijetna zadrega za oba, onega, ki išče in onega, ki čaka. Z malo volje in še manjšimi stroški je prav lahko odpomoči.

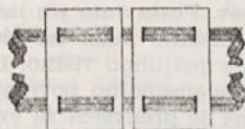
Poznam kopico podjetnikov, ki jih tak nered na pisalni mizi ne moti in so v položaju na prvi mah začarati iz grmade dopisov ravno onega, katerega iščejo. Zares občudovanja vredna nadarjenost. Vendar mnenja sem, da vkljub dobremu spominu marsikaj zaide v pozabljenost in to običajno v lastno škodo. Red omogoča bogate prihranke na času. Vsako zadevo moremo urediti točno in zanesljivo le s sistematičnim delom. Osnova takega dela pa je predvsem red. Red znači držati tekoče posle v okviru določenih načrtov in skrbeti za njihov urejeni potek.

So ljudje, ki so zaposleni vedno preko glave — nimajo nikdar časa — vendar, ko mine dan, niso ustvarili ničesar. To so neredneži. Tehnika današnjega pismenega poslovanja nujno zahteva prikladno urejeno registraturo, ki tudi malemu obratu ne sme manjkati. Registraturo imenujem način in sredstva za pregledno shranjevanje vsega dopisnega gradiva.

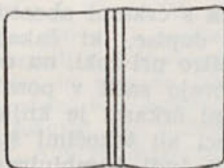
V naslednjem sem zbral praktična navodila kako naložiti in kako voditi registraturno delo, da bode čim prikladnejše ter sredstva, ki nam zato dobro služijo. Splošnih pravil nimamo, ker je to delo povsem individualnega značaja, zavisno vedno od svojega ustvaritelja ter prikrojeno vsakokratnim potrebam. Geslo za zgraditev registrature naj bode — vedno enostavnost — le tako odlaganje pisem more popolnoma odgovarjati svoji svrhi.

Priporočki, katerih se za registraturo in arhiv običajno poslužujemo so sledeči:

1. **Diarij**, ki je izrazita uradna mapa za arhiv. Trgovina in industrija se je le malo poslužujeta. Vsekakor pa prav dobro odgovarja arhivu večjih uradov (sodišča in druga upravna oblastva.) Zgornja in spodnja platnica je dovolj močno izdelana ter povezana s traki, da vzdrži trajno veliko težo nakopičenih in visoko naloženih uradnih spisov (aktov). V trgovskih in drugih obratih bolj uporabna od diarija je

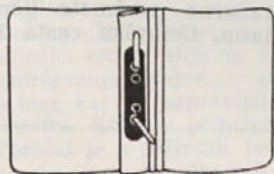

2. **pisarniška mapa**, ki posluži prav dobro tudi kot evidenčna mapa. Format je običajno quart ali folio. Izgotovljena je iz prožnega, mehkega kartona v raznih barvah. Obliko izberemo ono, katera najbolje odgovarja. Imamo:

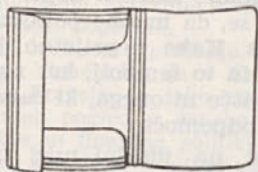
a) **navdno pisarniško mapo**, ki služi predvsem za dnevno evidenco. Za registraturo je manj prikladna, ker dopisi prav lahko izpadajo ali se pomešajo.

b) **mapa z zaponko**, ki je prikladna predvsem za arhivno shranjevanje. Registre (pisemske razpredelnike) na koncu poslovnega leta izpraznimo ter zložimo dopise zopet v istem redu na pločevinasti vložek v mapo, kjer ostenejo čvrsto pritrjeni, tako, da je izpadanje ali pomešanje nemogoče. Neprikladno je le dviganje in zopet vlaganje v take mape, ker moramo vedno vse zgoraj ležeče dopise dvigniti ter nato zopet nabirati na pločevinasti trak. Ta nedostatek je rešen z

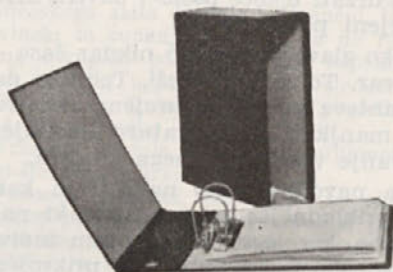
c) **zaprto mapo**. Tudi ta je izdelana kot

prvi dve mapi iz elastičnega barvanega kartona ter opremljena z tremi jeziki, ki onemogočajo izpadanje vloženi dopisov. Vsebino naznačimo na hrbet ali gornjo platnico mape. Tako urejeni arhiv je jako priročen, pregleden in dobro odgovarja svoji nameni.

Omenjenih pisarniških map se poslužujejo predvsem velika industrijska in trgovska podjetja. Za manjše in srednje obrate je prikladnejši

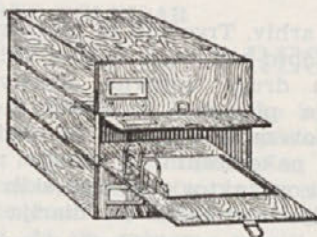
3. pisemski razpredelnik (register, Briefordner). Vsled prikladnosti take registre mnogo uporabljamo. Velikost je quart ali folio. Izdelani so močno in trpežno, tako, da nam služijo za dolgo vrsto let. Opremljeni so s poniklano kovinasto mehaniko. Sistem je res že nekoliko zastarel, vendar

izgleda, da je z njimi registraturno vprašanje tako sijajno rešeno, da jih doslej ni mogla izpodriniti niti ena številnih novejših iznajdb. Na trg je prišlo mnogo raznih novih pripomočkov, ki naj bi bolje nadomestili že desetletja obstoječe običajne registre, vendar to doslej ni uspelo. Pisemski razpredelniki še vedno prevladujejo v pisarnah in izgleda, da se bodo tudi v bodoče še obdržali.

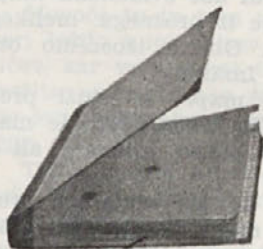
Ker so v ceni nekoliko dražji od navadnih pisarniških map, se jih poslužujemo le za registraturo. Na koncu leta preložimo dopise za arhiv v pisarniške mape ali jih omotamo v ovojni papir, registri pa ostanejo v registraturi za novo vlaganje. Ta postopek se leto za letom ponavlja.

Odlaganje je vertikalno. Registre postavimo na zato pripravljeno polico ali pa jih zložimo enega poleg drugega v omaro.

Za horizontalno odlaganje se poslužujemo

4. namiznih registrov. Postavimo jih lahko vsled priročnosti na pisalno mizo ter zložimo enega vrh drugega v poljubno višino. Da ne bi gornji izpadali, so medsebojno povezani z žičniki. Njih prikladnost je predvsem za evidenčno odlaganje. Kjer je evidenca manjša, zadostuje popolnoma

5. evidenčna knjiga. V polplatno povezana knjiga je opremljena s črkami abecede. V knjigi imamo tekoče dopise, ki čakajo končne rešitve. Tako so hitro pri roki, na določenem mestu in ne morejo zaiti v pozabljenje. Mesto z abecednimi črkami je knjiga lahko opremljena z meseci ali tekočimi številskimi dnevi v mesecu ali tudi kombinirano ter posluži v tem slučaju kot terminska evidenca.

Pripominjamo, da izdeluje navedene registraturne predmete lično, trpežno in ceneno domača tvrdka: Embal, Ljubljana, Celovška cesta 14.

DRUŠTVENE VEŠTI

III. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v sredo dne 16. septembra 1931 ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici v Trgovskem domu. Predsednik g. dr. Fran Windischer je pozdravil došle odbornike in ugotovil sklepčnost seje. Naprosil je odbor, da se z vso verno zavzame za oživitev vseh panog društvenega delovanja, v letošnji jesenski in zimski dobi. V toplih besedah se spominja odličnih mož in velikih prijateljev našega društva gg. dr. Danila Majarona in dr. Valentina Krisperja. Društveno predsedstvo je izreklo ob smrti prizadetim rodbinam omenjenih rodoljubov svoje iskreno sožalje. Istotako je predsedstvo pisalo sožalna pisma ob smrti gospe matere našega zaslužnega g. člana Riharda Toryja ter ob smrti dolgoletnega člana g. Ivana Kastelica, družabnika firme Kastelc in drug. Vodja društvene pisarne g. Erik Černe je zapustil svoje mesto. Odbor sklene, da ne nastavi novega uradnika, ker bodo odborniki intenzivneje sodelovali. Društvena pisarna posluje ob delavnikih od pol 9. do 12. ter popoldan od pol 3. do 5. Ob sobotah od pol 9. do pol 13. Vršni se razprava o izdaji »Trgovskega koledarja« za leto 1932 ob navzočnosti g. urednika Frana Zelenka ter se sklene, kar je potrebno glede vsebine in tiska. V letošnji jesenski in zimski dobi priredi društvo učne tečaje pod pogojem, da se oglasi zadostno število udeležencev. Pouk bo na šoli na Grabnu, in so nameravani sledeči tečaji: Stenografija, slovenska in nemška, knjigovodstvo, nemščina in laščina. Vršni se razgovor o eventualni prireditvi plesne šole. Končen sklep se odloži do prihodnje odborove seje. Odbor odloči o raznih prošnjah za podpore. Sklep seje ob pol 11. uri zvečer.

IV. redna odborova seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v petek, dne 25. septembra t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici Trgovskega doma v Ljubljani. — Predsednik g. dr. Fran Windischer jo pozdravil navzoce, ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Poročal je, da je poslal pismene čestitke g. Franju Grabjecu, načelniku zadruga fotografov v Ljubljani, ob njegovi petdesetletnici. — Izprožena je bila misel, da bi se v trgovski organizaciji ustanovila posvetovalnica o davčnih stvareh, eventualno kot skupna naprava raznih organizacij. O tem se je vršila razprava in je odbor sklenil, da ni uresničiti take naprave, upoštevajoč sedanje dejanske potrebe in razmere našega kupčijskega sveta v Ljubljani. — Na prošnjo g. A. Sch. se je po poročilu odbornika g. Slavka Mirtiča sklenilo izplačati 1. oktobra in 1. novembra podporo à Din 100.—. G. predsednik je poročal, da se je razgovarjal z g. L. G., ki se želi izobraziti v dekoriranju kupčijskih izložb. G. predsednik je pojasnil namere prisilca in njegove osebne razmere. — Odbor je sklenil dati mu iz društvenih sredstev brezobrestno posojilo v znesku Din 1000.—, čim dokaže, da je vpisan na strokovni šoli v Berlinu. — Novoizvoljenemu predsedniku Notarske zbornice g. dr. Andreju Kuharju je predsedstvo k izvolitvi pristržno čestitalo. — Predsednik je poročal o učnih tečajih v predstoječi zimski sezoni. Obiskal je šolskega upravitelja na Grabnu in izposloval njegovo pritrdilo ter odposlal prošnjo na Krajevni šolski odbor radi brezplačnih prostorov v šoli na Grabnu. V listih je bil razglašen oklic ter prihajajo prigrasila za tečaje in sicer: za nemščino v višjem in nižjem tečaju, za italijanščino v višjem in nižjem tečaju, za slovensko in nemško stenografijo in knjigovodstvo... Gremij trgovcev je dal Din 1000.— za vzdrževanje tečajev. — G. predsednik je poročal o Trgovskem koledarju 1932 in o tem, kar je razpravljal z urednikom koledarja in tiskarno radi pravočasne natisnitve. Koledar je pripravljen in bo tiskan kakor doslej v tiskarni »Merkur«. Poročal je o prijavih novih članov. Takih prijav je 16. Poročilo je vzel odbor na znanje in je odbornik g. Pavel Fabiani prijavil nadaljnjih 6 novih članov, ki

so v službi njegove firme. — Pri raznoterostih je sprožil odbornik g. Janko Krek vprašanje združitve poslovalnice Društva trgovskih potnikov in našega društva. G. predsednik je podal potrebna pojasnila glede lastne poslovalnice in o možnosti take spojitve. Odbor je pooblastil g. predsednika, da uredi to vprašanje z Društvom trgovskih potnikov po svojem preudarku in s primernim prispevkom za skupno pisarno. — Odbornik g. Viktor Šober je pokrenil vprašanje »Merkurjevega« plesa in govoril o prostorih in času take prireditve. Po kratkem razgovoru je sklenil odbor soglasno, da se vrši Merkurjev ples v »Unionu« in sicer v soboto dne 16. januarja 1932. Odbornik g. Pavel Fabiani je prevzel zagotovitev dvorane. — G. predsednik je poročal, da je dobil ustno sporočilo Trgovskega doma glede dvorane, ki je z vsemi stroški za plesno šolo na razpolago na večer za pavšalno vsoto Din 300.—. Odbornik g. Slavko Mirtič je poročal o plesni šoli in o možnosti take prireditve. Stroške za en večer je treba vzeti v račun z zneskom Din 700.—. V tem znesku bi bila dvorana Din 300.—, učitelj z zneskom Din 200.— in godba z zneskom Din 200.—. S klavirjem ni mogoče izhajati. Razgovarjal se je s tovarišem g. Cimpermanom, ki je vešč organizator in ima izkušnje na tem polju. Obljubil mu je sodelovanje. Pripomnil je, da je računati s tridesetimi pari in da bi stroški za dvorano v »Unionu« znesli Din 115.— za večer. Vršil se je razgovor o podrobnostih ter je bil odbor soglasno mnenja, da je treba plesno šolo urediti tako, da bo v vsakem pogledu ustrezala in ostala na potrebni višini. Odbor je pooblastil gg. Mirtiča in Škrajnerja, da vodita priprave za tako šolo in jo za primer otvoritve nadzorujeta. Odbor je drage volje vzel na znanje, da se je g. Cimperman odzval našemu društvu in je naprosil g. predsednika, da naslednji dan, t. j. v soboto, skupno z g. Mirtičem in g. Škrajnarjem dogovori vse potrebno z g. Cimpermanom. — Dnevni red je bil izčrpan. G. predsednik se je zahvalil za udeležbo in zaključil sejo.

V. redna odboreva seja Trgovskega društva »Merkur« za Slovenijo v Ljubljani

se je vršila v ponedeljek, dne 12. oktobra t. l. ob 8. uri zvečer v gremijalni posvetovalnici Trgovskega doma v Ljubljani. Predsednik g. dr. Fran Windischer je pozdravil navzoče, ugotovil sklepčnost in otvoril sejo. Zapisnik prejšnje seje se je odobril. Poročal je, da je za Trgovski koledar 1932 vse potrebno pripravljeno in da bo koledar v najbližjem času gotov. — Merkurjev ples, ki se vrši 16. januarja 1932 v veliki dvorani hotela »Union«, ki bo stala Din 3.000.—. Glede godbe je naprosil odbor g. Pavla Fabianija, da se dogovori ali z godbo Sokola I. ali z godbo »Sloge«. — G. Janko Lozar je poročal o učnih tečajih. Oklici so bili ponovno v listih in sicer za nemščino in italijanščino v dveh oddelkih ter za slovensko in nemško stenografijo in za knjigovodstvo. Za nemščino višji tečaj je prijavljenih 18, za nižji 12 udeležnikov. Za italijanščino 3 za višji, 1 za nižji tečaj. Za slovensko stenografijo 4, za nemško stenografijo 5, za knjigovodstvo 11. Odbor je sklenil, da otvori društvo samo tri tečaje in sicer za nemščino višji in nižji tečaj in za knjigovodstvo. Za ostale tečaje je število prijavljenih premajhno. — Odbor je sklenil, da je društveni klavir za plesne večere v Trgovskem domu na razpolago proti oškodnini Din 10.— za večer pod pogojem, da se po končanih plesnih vajah od strani prizadetih plačajo stroški za uglašenje. — V času od zadnje seje je pristopilo 14 novih članov, izstopilo pa 5. — G. Slavko Mirtič je poročal o plesni šoli, ki se prične v torek, dne 13. oktobra v zeleni dvorani hotela »Union«. Vabila so razposlana in urejeno vprašanje učitelja in godbe. Gg. Slavko Mirtič in Anton Škrajner bosta vodila in nadzorovala plesno šolo. — G. predsednik je poročal, da se je sporazumel s predsednikom Društva trgovskih potnikov glede skupne pisarne. Društvo trgovskih potnikov preseli svoje stvari in prostore našega društva na svoje stroške in oskrbi potrebno premostitev pohištva v naših društvenih prostorih. Sporazum velja do preklica in je za primer, da se dogovor od ene ali druge strani ne bi mogel več držati, odpovedati na tri mesece. — Poslovno poročilo posredovalnice in društvene pisarne se je prečitalo in vzelo na znanje. — Sklep seje ob 9. uri zvečer.

Tajnik.